

Murádin Jenő

A FESTŐ VASTAGH GYÖRGY
ERDÉLYI ÉVEI

A budapesti Ernst Múzeum 2004-ben szervezett kiállítása próbált alighanem elsőként ízelítőt adni a szerteágazó Vastagh család tagjainak bő egy évszázadot átfogó munkálkodásáról. Tárlatuk katalógusa¹ szövi egybe (el nem készült monográfiákat pótolva) azokat a szűkszavú információkat, amelyek itt-ott művészeti lexikonokban lelhetők föl. A családtörténetnek Szegedhez, Pesthez fűződő kapcsolatai mellett nem kevésbé fontosak a Kárpát-medence keleti régióiba vezető szálak. Azon felül, hogy a család két művésztagja is Kolozsváron látta meg a napvilágot, különösen tanulságos id. Vastagh György (1834–1922) erdélyi munkásságának föltárása.² Ez a pályakép ugyanis eredményeiben mintegy hídját építgette a 19. század derekától föléledő összmagyar művészetnek, de akár a határokon átívelő, Bécs felé mutató kapcsolatoknak.

E rövid tanulmány ezt az utat követve próbál mélyebbre ásni id. Vastagh György pályakezdéséről és első sikereiről számot adni.

A Vastagh család eredendően erdélyi származású volt. Felső-Háromszékről 1660 táján telepedtek át Szegedre.³ A szülőföld messze távolodott emléke azonban csak a ritkán fölbukkanó névhasználatban tűnik föl – altorjai Vastagh György – és katolikus hitvallásukban.

A sokgyermekes, tisztos polgári családban nevelkedett Vastagh György 1834. április 12-én született a Tisza-parti városban, ahol apja hajósgazda volt. Korán jelentkező rajztudásával tűnt ki, de művészi ambícióit egy időre háttérbe szorította a történelem sorsfordulója. Tizenöt évesen, korát letagadva jelentkezett a szabadságharcát vívó honvédseregbe, ahol a 16. vadászászlóaljban szolgált. Temesvárnál a világsi fegyverletétel előtt orosz fogságba került, majd szabadulva szülővárosában bujdosott az osztrák sorozóbizottság elől. A szintén

1 Barla-Szabó László: *A Vastagh művészcsalád*. Budapest, 2004, Ernst Múzeum (katalógus).

2 Id. Vastagh György pályája elején, erdélyi működése alatt majd mindvégig nevének h nélküli (Vastag) változatát használta.

3 Herepei János: Vastagh György. *Pásztortűz*, 1941, 5. sz., 273–277.

Szegeden bujkáló Gerstenberg nevű német vándorfestő tanította, akit Lyka Károly is emleget a biedermeier kor művészei között.⁴ Az ifjú tanítvány talpraesetségére jellemző, hogy portréival és oltárfestéssel már annyi pénzt tudott összeszerezni, hogy tanulmányait 1854-től a bécsi akadémián folytassa. Mindehhez számára az is biztatást adott, hogy korábban nagybátyja, Vastagh Sándor János (1821–1870 k.) szintén a bécsi akadémián végezte festészeti tanulmányait, aki majd elnémetesedve végleg a császárvárosban telepedett le.

Vastagh György tanulóévei, miközben tudását biztos alapokra helyezte, nem tartottak sokáig. Valami nyugtalanság űzte, mint a romantika korának nem egy alkotóját. Bécsot odahagyva az Al-Duna vidékére utazott, mindenütt vázlatokat készítve és eladásra szánt képeket festve. Innen hazatérve telepedett le hosszú időre Kolozsváron.

Mi csábította az osztrák elnyomás neoabszolutista rendszerében küszködő Erdélybe, pontosan nem tudjuk. Annyi bizonyos, hogy az Erdélyi Múzeum-Egylet létrehozásán fáradozó gróf Mikó Imre, „Erdély Széchenyije”, minden tehetségre fölfigyelt, és ő ajánlotta be Vastaghot is a nemesi családokhoz. Így azután egyre-másra kapta a portrémegrendeléseket, ami anyagi egzisztenciát biztosított számára.

Meglepően gyorsan beilleszkedett az erdélyi társadalomba, hozzáidomult a közélet elvárásaihoz. Mint élénk szellemű társasági ember baráti kapcsolatokba került pályatársakkal, festőkkel, fényképészekkel. Ugyanúgy talált utat – kapott rendeléseket – az erdélyi kultúráért tenni akaró magasabb köröktől.

Műtermeit rendszerint valamelyik kortársával közösen bérelte vagy rendezte be, és festményeinek közösen szignált társalkotójaként vonta be őket. Ez éppenséggel nem volt ritka jelenség abban a korban. Vastagh György azonban valósággal kultiválta a képalkotásnak ezt a tandem rendszerét. Maga mellé emelt képzetlenebb művésztársakat, s őket az ő fölényesebb tudásával fölzárkózni segítette. Erre utal az is, hogy a közös képalírásoknál mindig az ő, a tapasztaltabb mester neve került előbbre a vászonra.

A Vastagh Györgyről szóló híradások többnyire 1858-ra teszik kolozsvári működésének kezdetét. Erre azonban valamivel korábban, 1857-ben kerülhetett sor, mert a *Kolozsvári Közlöny* napi híre már nem csak arra utal, hogy a fényképész Veress Ferencsel társulva gyümöl-

4 Lyka Károly: *Magyar művészet 1800–1850*. Budapest, é.n., Új Idők Irodalmi Intézet R.T., 321.

csöző együttműködésben dolgozik, hanem közös „képkitételükről”, azaz kiállításukról is beszámol. Ez, a Vastaghot első ízben emlegető érdemleges híradás 1858. február végéről keltezett. Arra pedig nem lett volna elég idő, hogy Stein János nevezetes könyvkereskedésében „árny- és színezett képekből” egész sorozatot alkotva már be is mutakozzanak.⁵

Egy év múltán a festő idősebb pályatársával, Sikó Miklóssal társult, közös műtermüket a városközpontból kelet felé nyíló Bel-Közép utcában, a régi Postaházban rendezték be. Itt lehetősége nyílt, hogy a portréfestészet mellett nagyobb igényű kompozíciós történelmi művek megfestését is vállalja. A Mária Terézia korát idéző *Életünket és vérünket* című témát gróf Bethlen Károly rendelésére készítette el. Egy képsorozatra is megbízást kapott, Kemény Simon hősi halálának, a török elleni küzdelemben Hunyadi Jánost védő önfeláldozó mártíriumának öt képtáblára fölvetített jelenetéről, amelyet báró Kemény István rendelt meg az alakulóban levő Erdélyi Múzeum-Egylet jövődöbeli képtára számára. A korabeli híradások csak az öt csatajelenet vázlatozásáról tudósítottak, a művek tényleges elkészültéről (?) nem esett szó.⁶ A forradalom és szabadságharc után lassan föléledő erdélyi magyar kultúra művelői már a kezdetektől számoltak vele, mint az akkor legképzettebb kolozsvári festővel. Megtisztelő feladatként kapta, hogy Sikó Miklóssal közösen megfesse Kazinczy Ferenc portréját. A kép 1859-ben, a magyar művelődéstörténet nagy alakja születésének századik évfordulójára készült el, és az Erdélyi Múzeum-Egylet képtárába került. A valamely korábbi ábrázolás nyomán készült mű az EME képtárának hanyattatásai ellenére is megmaradt, jelenleg a kolozsvári Művészeti Múzeum (Bánffy-palota) raktárában lelhető föl.⁷

Az egy nemzedékkel idősebb Sikó Miklós (1818–1900) és Vastagh György kapcsolata 1859 és 1863 közötti évekre határozható be. Együttműködésük eredményeként teljesedett ki a még a biedermeier korban színre lépő Sikó érett olajképfestészete. Az ő művészetével behatóan dr. Bíró Béla, az 1956 után emigrációba kényszerült magyar művészettörténész foglalkozott. Önálló kötete *Sikó Miklós élete és művészete* címmel Kolozsváron jelent meg 1944-ben. Ebben még két, Vastagghal közösen festett kép reprodukciója szerepel, Sikó Lajosné

5 Veress és Vastagh. *Kolozsvári Közlöny*, 1858. febr. 28., 17. sz., 69.

6 Megtekintettük... *Kolozsvári Közlöny*, 1859. jan. 27., 8. sz., 29.

7 Vastagh György – Sikó Miklós: *Kazinczy Ferenc képmása*. Olaj, vászon, 114 x 92 cm, j. j. l. Vastagh és Sikó 859. Kolozsvári Művészeti Múzeum, ltsz. MA 4866.

Gyulay Eszter képmása és Gyergyay Ferencné portréja, mindkettő 1859-ből, magántulajdonban.⁸

Termékeny munkával teltek már a kezdeti kolozsvári évek. A postaházi műteremben 1860 nyarán már elkészült gróf Kendeffy Ádám (1796–1834) életnagyságú képe. Ehhez a vállalkozáshoz hozzátartozik, hogy a reformkor legendás harcosa, Wesselényi Miklós küzdőtársa kultuszának ébrentartása változatlanul fontos volt a kolozsváriak számára.⁹ Ugyanebben az évben festette meg Vastagh a félárván maradt, anya nélkül nevelkedett Mikó gyermekek közül Mária és Ádám portréit. Úgy lehet, ezzel is meghálálni igyekezett a festő azt a támogatást, amit gr. Mikó Imrétől kapott. A nehezen fényképezhető, letisztítatlan és részben sérült képek a kolozsvári képtár raktárában várnak jobb időkre. Látványosabb a legidősebb testvér, Mikó Mária portréja. A húsz év körüli leány szétterülő fehér szoknyájával egy vörös fotelben ül, gyöngyös fejdíszével kissé jobbra fordítja fejét.¹⁰ Öccse, Ádám már merevebben, előre, szembe néz; elkötelezettségének attribútuma a kezében tartott könyv.¹¹

Két évvel később Vastagh új műterembe költözött, a Bel-Monostor utcai gr. Mikes-féle házba. Itt egy másik, jószerint mára ismeretlen pályatárssal, a festőként és fényképészként működő Úrlaky Jánossal (1827–1874) dolgozott együtt. E korszak legigényesebb képe a kettejük által jegyzett festmény: *Újfalvi Sándor vadászaton*. A mű tárgya, ábrázolása történetileg is különösen érdekes. Mezőkövesdi Újfalvi Sándor (1792–1866), a Szolnok-Doboka megyei birtokos pályája ugyanis több vonatkozásban kapcsolódik az erdélyi művelődéstörténethez. Emlékiratai és levelezése, amelyet Gyalui Farkas kolozsvári könyvtárigazgató 1941-ben rendezett sajtó alá, a reformkor és a forradalom adatgazdag forrása. Ugyanakkor Újfalvi a szerzője az erdélyi vadászatokról szóló sokszor idézett kiadványnak (1854). Nemes támogatója volt az Erdélyi Múzeum-Egyletnek, és 1400 holdas birtokát végakarata szerint a kolozsvári Nemzeti Színházra hagyta.

A festmény még ereje teljében mutatja be a vadászó birtokos nemes urat. A kép előterében fehér lovon ül, a jobb sarokban két kedvenc

8 Bíró Béla: *Sikó Miklós élete és művészete 1818–1900*. Kolozsvár, 1944, A Magyar királyi Ferenc József Tudományegyetem Művészettörténeti Intézete.

9 Újdonságok. *Kolozsvári Közlöny*, 1860. júl. 19. 58. sz., 240.

10 Vastagh György: *Gr. Mikó Mária*. Olaj, vászon, 116 x 98 cm, j. j. l. Vastagh Gy. 1860. Kolozsvári Művészeti Múzeum, ltsz. FD-147.

11 Vastagh György: *Gr. Mikó Ádám*. Olaj, vászon, 118 x 97 cm, j. j. l. Vastagh György 1860. Kolozsvári Művészeti Múzeum, ltsz. FD-153.

vadászkutyájával és egy leterített vaddisznóval. Bal oldalon egy kürtjébe fújó hajtó áll. Háttérben finom árnyaltsággal fölvetített hegyvidéki sziklás táj zárja a képet. A perspektívát az élesen megrajzolt előtér és az elhalványuló háttér érzékelteti.¹² A keltezetlen festmény az Erdélyi Múzeum-Egyesület képtárából került át a mai kolozsvári Művészeti Múzeumba. Datálását (1862 vagy 1863) abból tudjuk kikövetkeztetni, hogy Vastagh 1862-től működött együtt Úrlakyval, a festményről pedig Pesten 1863-ban készült fehér-fekete könyvnyomatos másolat.

Miután Vastagh megismerkedett a fényképészet technikájával is, 1863-ban Úrlakyval közös kirándulásra indult. Előpatakon és Borszéken készítették felvételeket és vázlatokat.

A festő életében azután családalapítása és gyermekeinek születése hozott változást. 1863 őszén feleségül vette az anyai ágon francia származású kolozsvári Schell Josefát, akivel, a biztosabb kereset érdekében, két évre a havasalföldi Ploiești-re költöztek. Hazatértük után a Kismester utcai lakásukban 1866-ban született Géza nevű fiuk. Vastagh Géza müncheni tanulmányai után többnyire állatképekkel jelentkezett a pesti műcsarnoki tárlatokon.

Két év múltán, 1868-ban a város főteréről a Szamos felé vezető Híd utcában azonosított otthonukban láttak napvilágot ikergyermekeik, Jozefin és György. Utóbbi, ifj. Vastagh György a magyar szobrászat kiemelkedő tehetségű alkotója lett.

Az 1860-as évek második felétől 1873-as bécsi, majd pesti megtelepedéséig Vastagh képalkotó művészete már kevésbé kapcsolódott kolozsvári témákhoz, portrémegrendelésekhez. Stílusváltásával összhangban néprajzi motívumokat keresett, és ehhez hosszú utazásokat tett. 1865 végén Moldvából tért haza, és pár évre ismét Veress Ferencsel társult, aki egyébként elsőszülött fiának keresztapja lett. Közös műtermük 1869-ben még működött, ezúttal Veress Sétatér utcai házában. Kettejük kapcsolatát 1871-ben az rontotta meg, hogy Vastagh megrögzötten hitt a fénykép és festmény összeegyeztethető technikai kivitelében. Veress ugyanakkor a többéves kísérletezés sovány eredményeit belátva, a zsákutcába vezető megoldásoktól elhatárolódott.¹³

12 Vastagh György – Úrlaky János: *Újfalvy Sándor vadászaton*. Olaj, vászon, 54 x 39 cm, j. j. l. Vastagh et Úrlaky, é. n. Kolozsvári Művészeti Múzeum, ltsz. FD-103.

13 Afférjuk részletező föltárását az *Útkeresések fénykép és festmény között. Veress Ferenc halálának 100. évfordulójára* című kötetben külön írásban találja meg az olvasó.

Vastagh György jelenléte, mesterségbeli tudásának elismerése a korabeli tudósítások egész sorában kimutatható. 1868-ban a kolozsvári Szent Mihály-templom főoltárát restaurálta. Biztatója volt a kisszámú kolozsvári művészközösség összefogásának. Ezt példázza az is, hogy az első kolozsvári csoportkiállítás sikeréhez 1883-ban (bár akkor már nem tartózkodott Erdélyben) néhány festményével maga is hozzájárult.¹⁴ Pályakezdő fiával, Vastagh Gézával együtt vett részt a tárlaton.

Jelen tanulmány forráskutatása során nyer tételes megerősítést Szinyei Merse Anna kézenfekvő következtetése, miszerint Vastagh György volt a sokáig „ismeretlennek” tudott festő, aki néhány részlet kidolgozásával befejezte a fiatalon elhunyt Dósa Géza *Nővérek* című emblematikus művét, miközben ez a vállalkozás őt magát is a kompozíciós téma saját, önálló műben történő megfestésére inspirálta.

Az események történetiségét követve, ismeretes, hogy Dósa Géza (1846–1871), a zseniális erdélyi magyar festő a francia–porosz háború miatt müncheni tanulmányait megszakítva (voltaképp befejezve) hazatért Marosvásárhelyre, ahol utolsó munkájaként elvállalta egy nagyméretű kettős portré megfestését. A megrendelő, Wittich József módos marosvásárhelyi könyvtáros felkérése arról szólt, hogy két ifjú leányát, Gabriellát és Máriát, otthonuk biedermeieres berendezésű enteriőrjében megörökítse. A festő a nagyméretű, 292 x 220 centiméteres vásznon 1870–71-ben dolgozott. Már csak kevés hiányzott a befejezéshez, amikor a gondokkal küszködő és labilis idegrendszerű Dósa 1871. április 12-én önkezével véget vetett életének.¹⁵

A család nem akarta befejezetlenül hagyni a képet, így került sor a képzettségéről ismert Vastagh György meghívására Marosvásárhelyre, és megbízására a még szükséges munka elvégzésére.

A festmény sok hányattatás után az Országos Magyar Szépművészeti Múzeum, majd a Magyar Nemzeti Galéria tulajdonába került, kiérdelve már első méltatói, köztük Petrovics Elek osztatlan elismerését. Dósáról írt első értekezésében Szinyei Merse Anna még csupán annyit állapíthatott meg, hogy a fehér ruhás leány szoknyájának „rajzosan kezelt csipkedíszé” kerülhetett utólagosan a kiegészített képre.¹⁶ Ezt

14 A képművészetről. *Kolozsvári Közlöny*, 1883. márc. 1., 48. sz., 3.

15 M. Kiss Pál: *Dósa Géza 1846–1871*. In M. Kiss Pál: *Erdélyi Magyar művészek a XVIII–XX. században*. Könyv, 1990, 48–57.

16 Szinyei Merse Anna: *Dósa Géza (1846–1871) élete és művészete. Magyar Nemzeti Galéria Évkönyve 1997–2001*. Budapest, 2002, 169–182.

a ráérző észrevételt messzemenően igazolta a Wittich leányokról Vastagh György által festett és utóbb fölbukkant kép. A szemet vonzóan dekoratív fehér szoknya mindkét képen hasonló megoldásban jelenik meg. Ez a kiegészítés, ahogy a nemrég megjelent Dósa-monográfiájában Szinyei Merse Anna írta: „cseppet sem befolyásolja a nagyméretű festmény könnyed összhatását, valóban egyéni karakterét.”¹⁷

A korabeli sajtó tüzetes átvizsgálása során bukkant elő az a tudósítás, amely a leírt szó tényszerűségével erősítette meg Vastagh szerepét a kép kiegészítésében. A Tolnai Lajos szépíró és novellista által szerkesztett *Székely Hírlap* pár soros tudósításáról van szó, mely szűkszavúsága ellenére is lényeges adatközléssel szolgált.¹⁸ Vastagh a Dósa-kép kiegészítése idején vázlatokat készített a Wittich leányokról. Ezek nyomán kolozsvári műtermében még abban az évben megfestette a maga változatát.¹⁹ Dósa drámaiságával szemben az ő megoldása inkább érzelemdúsán lírai. A két leány itt kerti padon ül, egyikük kezében a virágszedő kosár is békés mindennapi látványra utal. A festő 1871 novemberében fejezte be a képet, és jelentkezett vele Marosvásárhelyen. A hasonlóképpen impozáns, de a Dósáénál méreteiben kisebb kompozíciós mű Vastagh György erdélyi korszakának kétségkívül legkiérleltebb alkotása lett. Ez akkor is megkérdőjelezhetetlen, ha csupán színes reprodukcióból ismerjük. A festmény provenienciája követhetetlen. Nyitott kérdés, hogy megvásárolta-e a Wittich család, vagy más tulajdonból jutott el végül is oly sok év múltán egy budapesti képaucióra, és onnan egy egyesült államokbeli magángyűjteménybe.

Mivel a korabeli erdélyi viszonyok között a festőnek oly sokáig nem volt alkalma műveit közönség elé vinni, már a kezdetektől távolabbra mutató kapcsolatokat keresett. Egészen korán, 1860-ban vállalta föl, hogy a porosz királyi képtár számára Brandenburgi Katalin (Bethlen Gábor erdélyi fejedelem felesége) képmását megfesse. Egy korabeli riport épp azt a mozzanatot rögzítette, amint műtermében ezen a képen dolgozott.²⁰ Bécs és Budapest jelentett számára különösen vonzó bemutatkozási lehetőséget. Késő romantikus témákat, majd egyre gyakrabban zsánerképeket mutatott be portréfestészetének áradó

17 Szinyei Merse Anna: *Dósa Géza*. Marosvásárhely/Târgu Mureș, 2014, 52.

18 Vastagh György. *Székely Hírlap*, 1871. nov. 22., 93. sz., 374.

19 Vastagh György: *A Wittich leányok (Nővérek)*. Olaj, vászon, 163,5 x 121,5 cm, j. b. l. Vastagh 871. USA, magántulajdon.

20 Újdonságok. *Kolozsvári Közlöny*, 1860. júl. 19. i. h.

gazdagsága mellett. Témáihoz újabb és újabb motívumkereső expedíciókra indult. Megfordult a Gyalui-havasokban, Óradnán, a Radnai-havasokban, Kalotaszegen (Gyarmati Zsigáné vendégeként). Gyakran mintázott román és cigány modelleket, komponált vidéki életképeket. Munkáját segítette, hogy román nyelven is értekezni tudott. Ez a vándorló élet a Kárpát-medence térségében vagy azon is túl a romantika egzotikum-kereséséhez, alkalmasint Kelet-imádatához tartozott. Mintha azt a létformát élte volna meg, ami korábban Szathmári Pap Károlyt jellemezte. Ezek a vándorutak azután is folytatódtak, hogy erdélyi kapcsolatait, hazatérései a bécsi és pesti évek alatt sem szakadtak meg. A különösen termékeny radnai kirándulásra például már távozása után több évvel, 1882 nyarán került sor. Erre egykori tanítványával, a festő Sárdi Istvánnal és Demjén Lászlóval, művészek alkalmi bemutatkozását segítő kolozsvári könyvárussal közösen vállalkozott.²¹ Az erdélyi sajtóban rendszeresen jelentek meg hírek bécsi és pesti sikereiről, olykor címeikben is föltüntetve a kóborlásai során festett képeket. Álljon itt erre vonatkozóan néhány példa: *Szerelmes román ifjú*, *Oláh lakodalom*, *Cigányleány* (Bécs, 1872), *Oláh fáta* (Pest, 1875), *Gyermekportré* (Brüsszel, 1881). Sikereiről írva arról is találunk híradást, hogy az *Oláh lakodalom* című sokalakos festményét 1872-ben a bécsi Kunstverein megvásárolta.²² És éppen ezeknek az elismeréseknek visszhangjaként bukkan elő az erdélyi hírlapirodalomban az első kritikusú vénára utaló értékelés. Helye van itt a kolozsvári *Magyar Polgár* hasábjain az 1872-es bécsi sikerek visszhangjaként csak iniciáléval jelzett szerző méltatásának. „És Íme! E nép körében, ez országban, hegyei között feltámad egy festész, ki e népet, az országot, hegyeit és levegőjét oly élethíven, a valóság teljességében visszatükrözi, mint senki más előtte.”²³

Az 1870-es évek kezdetétől vagy talán már valamivel korábbról egyre inkább a kétlakiság jellemzi Vastagh György életvitelét. Egyre többet tartózkodik Bécsben és Pesten is. Főleg a nyár az, a motívumkereső kirándulások időszaka, amikor Erdélyben működik. 1871 kora nyarán a Híd utcai egykori Kék szőlő vendéglő emeletén rendezkedett be, ahol augusztus végéig maradt.²⁴ Életvitelszerű bécsi megtelepedésére, gróf

21 Vastagh György. *Ellenzék*, 1882. júl. 11., 155. sz., 3.

22 Vastagh György. *Magyar Polgár*, 1872. febr. 4., 27. sz., 3.

23 Vastagh György. *Magyar Polgár*, 1872. febr. 11., 33. sz., 2.

24 Vastagh György. *Magyar Polgár*, 1871. jún. 4., 125. sz., 3.

Nemes Imre hívására, 1873-ban került sor.²⁵ Innen költözött át véglegesen Pestre 1880 körül.

Vastagh György erdélyi kapcsolatai ettől kezdődően igencsak megritkultak, s csak szórványos híradások mozaikjaiból rekonstruálhatók.

Egy megrendelés – a Hutflész család tagjairól készítendő képek – 1882 nyarán szólította ismét a festőt Kolozsvárra. Erre a rövid időre Veress Ferenc Sétatér utcai otthonának kellemes kerti nyári lakában rendezte be ideiglenes műtermét, ott, ahol Brassai Sámuel is szívesen tartózkodott. Ez egyben jelzi, hogy tíz év előtti összekülönbözésükre már mindketten fátylat borítottak.²⁶

Évekkel később a budapesti Nemzeti Szalon Kolozsváron szervezett 1895-ös első vidéki kiállításán működött közre Vastagh György Kacziány Ödönnel együtt. Kettejükre nem véletlenül esett a választás. Közismert volt, hogy mindkét festőt sok éven át Erdélyhez kötötte pályájuk egy szakasza. Az ő munkájuk révén vált kiállító helyiségnek alkalmassá a Redut, a kolozsvári Vigadó, ódon épületének belső tere, ahol a Nemzeti Szalon tagjainak 146 munkája kapott helyet.²⁷ A tárlaton Vastagh György több igényesen festett portréval volt jelen. Közöttük láthatták a jelenlévők a Kolozsváron született leányáról, Josefínról készült művét, amely a Wittich nővérekről készített művéhez hasonlóan hagyatékának élvonalbeli alkotásai közé tartozik.²⁸

A millenáris ünnepek után, 1898-ban jelzik a sajtótudósítások még egyszer Vastagh György kolozsvári látogatását. Nosztalgikus emlékeit idézve érkezett pár napra pályakezdésének színhelyére feleségével együtt. Ez idő alatt rokoni körben, dr. Kenyeres Balázs egyetemi tanár vendégeként lakott a Majális utca 4. szám alatt.²⁹

Festményeiből láthattak azután, a világháború előestéjén, azon a kolozsvári (1913. december) és brassói (1914. február) aukciós tárlaton, amelyet a Vastagh művészcsalád műkereskedésre szakosodott tagja, Vastagh Gyula szervezett műcsarnoki festők képeiből.³⁰

25 Herepei J., i. h.

26 Vastagh György. *Kolozsvári Közlöny*, 1882. júl. 7., 94. sz., 2–3.

27 Murádin Jenő: *Kolozsvár képzőművészete*. Sepsiszentgyörgy, 2011, Artprinter Könyvkiadó, 63–64.

28 A „Nemzeti Szalon” – Megnyitás előtt. *Erdélyi Híradó*, 1895. máj. 18., 114. sz., 5.

29 Vastagh György. *Magyar Polgár*, 1898. aug. 19. 119. sz., 4.

30 Vastagh Gyula képkiallítása. *Újság*, 1913. dec. 7., 228. sz., 5.; Vastagh Gyula képkiallítása Brassóban. *Brassói Lapok*, 1914. febr. 14., 36. sz., 3.

Amikor a festő Vastagh György 1922. február 21-én 88 éves korában elhunyt, neve már jószerint feledésbe merült. Pedig a fővárosban is számos megrendelést kapott, a portrék és életképek mellett oltárképekre és falképekre is. Nem mintha kétségbe vonták volna alkotói kvalitásait, hanem azért, mert alapvetően 19. századi festészetén messze túllépett az idő.

Pályáíve kezdetén még az önmagát túlélő biedermeier minták szolgáltak példaként néhány korai képmásánál. Ezek a kései visszfények nem voltak példa nélküliek a kelet-európai térségben. Első tanítójától, Gerstenbergtől éppen erre mutató impulzusokat kapott, a kolozsvári Simó Ferenc és Sikó Miklós festészete is ilyen alapokon nyugodott. Tárgyi bizonyíték is szolgál az Erdélyben működő Vastagh késő biedermeieres stílusigazodására. Ilyen munkája *Szemerjai Demeter Károlyné arképe*, amely a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeumba került. A festmény mindmáig jó állapotban megmaradt; egy ideig a képtári alapkiállításon is látható volt.³¹ Reprodukcióját Herepei János idézett írásában közli. (*Pásztortűz*, 1941. 5. sz., 273.)

A korszak átmeneti jellegére utaló hangváltást Vastagh György festészetében a romantika felé mutató témakeresések jelezték. Utazási kedve fedeztette fel vele az ismeretlen vidékek kínálta témákat. A latin és bizánci-görög világ találkozásának határát járta be a kárpáti hegyvidéken vagy az Al-Duna felé mutató tájakat. Különösen vonzotta a cigányság nomád életvitele, és a legkülönbözőbb néprajzi témák is. Inkább szemlélődő, nem különösebben együttérző volt, ahogyan vásznain vagy rajzain e jeleneteket rögzítette. Innen azután már csak egy lépésnyi közelségbe került, hogy az ő festészete is a historizmusba torkolló zsánerjelenetekbe forduljon. Éppúgy történt ez, mint számos pályatársa esetében. Legnagyobb keletje ezeknek az életképeknek volt mind Pesten, mind Bécsben. Ezen azonban túlmutatott portréinak, olykor egészalakos képmásainak eleganciája és nagyvonalúsága. Ilyenformán tagozódott be az ő művészete is a műcsarnoki festők manírjába. Festészetének alapvető irányultságát tekintve ez a minősítés akkor is helytálló, ha a Műcsarnokkal – mint intézménnyel – szakítva ő is a Nemzeti Szalon köréhez csatlakozott.

A művészetek hangváltásának huszadik századi irányzatai nem érintették meg. Ehhez túl öreg volt már.

31 Jánó Mihály muzeológus szíves közlése.